

ĽUDOVÝ NÁBYTOK V ZBIERKACH TEKOVSKÉHO MÚZEA V LEVICIACH

Zuzana Ivanická

Tekovské múzeum v Leviciach, Sv. Michala 40, 934 69 Levice,
zuzana.ivanicka@muzeumlevice.sk

Abstract: Ivanická, Z. 2010: Rustic furniture in the Collections of the Tekovian museum in Levice. Rustic furniture in the museums in the Slovak republic, Proceedings from the expert seminar in the Tekovian museum in Levice:

There are 182 pieces of furniture in the Tekovian museum in Levice. The locality representation is uneven in the museum because there has not been done any systematic research or ingathering. In spite of it, all forms of furniture, used in folk environment in our region are included in the fund of the museum.

Key words: furniture, collection, Tekovian museum, Levice, Slovakia

V Tekovskom múzeu v Leviciach sa v rámci etnografického fondu nachádza aj kolekcia ľudového nábytku. Počtom kusov 182 síce nepatrí medzi najpočetnejšie, no sú v nej zastúpené všetky formy nábytku, používaného v ľudovom prostredí v našom regióne. Keďže sa nábytok neskúmal ani nenadobúdala systematicky v celej zbernej oblasti múzea, zastúpenie lokalít je nerovnomerné (Holbová, verb. kom.). Z niektorých lokalít je nábytku viac, z iných úplne chýba.

Vďaka prvej stálej expozícii otvorenej v roku 1961, ktorá bola popri regionálnej archeológii, histórii a umení zameraná aj na národopis (DANO, 2002, 5), sa do múzea dostal nábytok z čilejkárskeho mikroregiónu.¹ Najväčšie zastúpenie v kolekcii ľudového nábytku má obec Mochovce, z ktorej sa museli jej obyvatelia vystaňovať kvôli výstavbe jadrovej elektrárne. V mnohých domoch zostalo nielen zariadenie, ale aj mnoho iných predmetov, ktoré sa vďaka etnografom Tekovského múzea dostali do jeho fondu. K najpočetnejším zastúpeným lokalitám patria aj lokality Bohunice a Brhlovce, a to z toho dôvodu, že múzeum v týchto obciach otvorilo vysunuté expozície, ktorých interiér bolo treba zariadiť.

¹ Obce Čajkov, Hronské Kľačany, Hronské Kosihy, Podlužany, Rybník, Tlmače, Veľké Kozmálovce, Starý Tekov, Tekovská Nová Ves, Opatová a Gondovo (posledné tri obce dnes tvoria obec Nová Dedina).

V zbierkach Tekovského múzea je zastúpený nábytok stolovací, sedací, odkladací, lôžkový i detský.

Stolovací nábytok

V etnografickom fonde múzea sa nachádza 12 stolov. Najviac stolov je s rovnými stĺpovými, resp. hranolovými nohami. Pochádzajú z lokalít Starý Tekov, Nová Dedina, Mochovce a Brhlovce. Stôl z Novej Dediny je mohutný, pod vrchnou doskou má v priečke umiestnenú zásuvku na chlieb so železnou zámkou, nohy sú hrubé, hranaté, zdobené vyrezávaním, na spodnej časti nôh sú do štvorca umiestnené priečky. Aj stoly zo Starého Tekova a z Mochoviec sú rovnakej konštrukcie, no nemajú vyrezávané nohy a stolu z Mochoviec chýba zásuvka (pôvodne tam bola). Stôl z Brhloviec je menší, bez zásuvky a priečok a pod stolovou doskou má poličku na odkladanie. Stoly s profilovanými doskovými nohami pochádzajú z lokalít Bohunice a Devičie. Dosky sú položené na šikmo stojacich nohách, s priečkami v hornej tretine nôh na dvoch dlhších stranách, na kratšej je zabudovaná zásuvka. Všetky spomínané stoly majú prírodnú farbu dreva, zvýraznenú priehľadným vrchným náterom a môžeme ich datovať do 19. a na začiatok 20. storočia.

Stôl z Novej Dediny, 19. až začiatok 20. storočia, Foto: J. Kassai.

Prvý kuchynský stôl je bez zásuvky, má skrížené nezdobené doskové nohy, oba páry nôh sú spojené na skrížení pozdĺžnou latkou. Druhý kuchynský stôl je hnedej prírodnej farby a jednoduchej konštrukcie. Je tiež bez zásuvky, nohy sú hranolovité, rovno stojace. Všetky doteraz spomínané stoly majú stolovú dosku z viacerých kusov dosiek. Jedálenské stoly majú stolovú dosku z jedného kusu a je pevne pripravená k nohám. Starší z jedálenských stolov má hranolovité nohy, mladší má

K novším typom stolov, z prvej polovice 20. storočia, patria kuchynské a jedálenské stoly sériovej výroby. Z Levíc pochádza kuchynský stôl so zásuvkou pod stolovou doskou a priečkami na kratších stranách. Je súčasťou kuchynského kompletu, čomu nasvedčujú určité spoločné prvky, ako sú rovnaké spodné časti nôh, ako aj rovnaká farebnosť, i keď tú už pôvodná majiteľka pravdepodobne pretrela na súčasnú bielu s červenými prvkami. Zvyšné stoly, dva kuchynské a dva jedálenské, pochádzajú z Brhloviec.

nohy sústružené a vrchná doska je na rohoch ozdobne zaoblená. Je súčasťou spálňového nábytku, vyrobeného stolárom v Pukanci (Holbová, verb. kom.).

Sedačí nábytok

Sedacieho nábytku je vo fonde múzea 48 kusov. Z toho je 17 lavíc, 16 stolcov a 15 stoličiek.

Lavice

Rohové lavice pochádzajúce z Mochoviec stoja na profilovaných doskových nohách. Operadlo jednej z nich je členené priečkami v tvare písmena „S“. Na krajoch má nohy vsadené niekoľko centimetrov pod dosku, čiže neprechádzajú do bočných operadiel. Na druhej lavici z Mochoviec nohy na krajoch prechádzajú do bočných operadiel, ktoré sú tiež profilované. Sú podopreté šikmo vsadenými doskami. Priečky zadného operadla vytvárajú ležaté obdĺžniky s prekríženými uhlopriečkami. Obe lavice majú vpredu na sedacej časti ozdobne profilovanú lištu – čipku (VALENTOVÁ, 1988, 355). Doskové profilované nohy má aj neúplná rohová lavica (dlhšia časť), ktorej lokalita nie je známa. Priečky zadného operadla sú sústružené, predná lišta na sedacej časti zdobená profilovaním. Všetky tri lavice sú okrovej farby. Ozdobne profilovanú prednú lištu má aj rohová lavica z Pečeníc. Stojí na šikmo osadených palicových nohách a zadné operadlo je vyplnené jednoduchými priečkami bez výzdoby. Táto lavica je rozdelená. Dlhšia časť, umiestnená v depozitári, je tmavohnedá, kratšia časť je vo vysunutej expozícii v Bohuniciach a má okrovú farbu. Na hranolovitých nohách stojí lavica modro-zelenej farby, ktorá pochádza z lokality Bohunice. Priečky zadného operadla sú zdobené jemne zaobleným tvarom písmena „S“, zrkadlovito sa obmieňajú a medzi každou z nich je jednoduchá sústružená priečka. Rohové lavice môžeme datovať do konca 19. storočia, prípadne na prelom 19. a 20. storočia.

Do konca 19. storočia možno datovať dlhé lavice, ktoré sú z obcí Starý Tekov a Bohunice. Lavica z prvej spomínanej lokality je masívna, stojí na doskových profilovaných nohách, spevnených šikmo vsadenými doskami. Zadné a jedno bočné operadlo sú vyplnené priečkami v tvare dvoch sídc, spojených hornou širšou stranou, čím v strede vznikol menší kruhový otvor. Druhé bočné operadlo je jednoduché, v tvare písmena „L“. Lavica je prírodnej hnedej farby. Lavica z Bohunic stojí na šikmo osadených palicových nohách. Zadné operadlo je zdobené profilovanými lištami, ktoré predstavujú písmeno „S“ s kruhovou pätkou a vrchom. Bočné operadlá sú jednoduché, bez zdobenia, v tvare písmena „L“. Je jedinou datovanou lavicou v opísanej kolekcii. Okrem uvedeného roku výroby na hornej strane zadného operadla, je na ňom aj meno majiteľky: „BOLDIŠ MÁRIA. ROKU 1894.“ Písmo je namalované bielou farbou na červeno-hnedom podklade (celá lavica je takej farby). Po celej ploche sedacej časti a zadného operadla je čiernou farbou znázornená kresba dreva.

Krátke lavice s operadlom pochádzajú z lokalít Mochovce, Bohunice, Nová Dedina a Levice. Lavica z Mochoviec, ktorú môžeme zaradiť do konca 19. a začiatku 20. storočia, je jednoduchej konštrukcie. Stojí na nezdobených doskových nohách, ktoré majú na spodnej hrane výrez v tvare písmena „V“ a sú spevnené šikmo vsade-

Lavica zo Starého Tekova, koniec 19. storočia, Foto: J. Kassai.

nou latkou. Zadné operadlo je zdobené profilovanými lištami, bočné opierky sú zo šikmo vsadenej hornej strany profilovanej lišty. Pôvodne nebola farbená, no druhotne bol na ňu nanesený okrový náter. Lavice z Bohunic a Novej Dediny stoja na hranolovitých nohách spojených priečkami na kratších stranách. Zadné operadlá oboch lavíc sú členené jednoduchými sústruženými priečkami s kruhovým priemerom. Lavica z Novej Dediny je bledšej hnedej farby a je bez bočných opierok. Lavica z Bohunic je tmavohnedej farby a má bočné opierky, ktoré smerom dopredu klesajú, na konci prechádzajú do oválneho tvaru. Obe lavice môžeme datovať do prvej tretiny 20. storočia. Posledná lavica z polovice 20. storočia, z lokality Levice, je skladacia a úplne odlišná od ostatných lavíc. Operadlo a sedacia časť pozostáva z úzkych latiek pripravených nitmi vedľa seba. Lavica stojí na skrížených nohách a celá je žltej farby. Používala sa v meštianskej domácnosti v exteriéri, cez letné obdobie vonku na dvore (Holbová, verb. kom.).

Lavice bez operadla sú umiestnené vo vysunutej expozícii v Bohuniciach. Obe sú dlhé a na doskových nohách. Tmavohnedá lavica s profilovanými doskovými nohami a bez čipky je z Mochoviec. Z Bohunic pochádza okrová lavica zdobená čipkou, doskové nohy sú nezdobené.

Vo fonde múzea sa nachádzajú tri lavice s preklápacím operadlom. To sa v prípade potreby preklápano k stene alebo od steny, v závislosti od toho, či sa na nej sedelo alebo spalo. Preklápanie bolo zabezpečené vďaka pohyblivým bočným opierkam. Spomínané lavice pochádzajú z lokalít Horné Plachtince a Tekovský Hrádok. Stoja na šikmých palicových nohách. Lavice z Horných Plachtiniec sú tmavohnedej farby, bez čipky na sedacej časti. Jedna z nich má jednoduché zadné operadlo, ktoré tvoria hladké ploché priečky. Druhá má priečky zadného operadla profilované, pripomínajú tvar číslice „8“. Lavica z Tekovského Hrádku má na prednej strane sedacej časti profilovanú čipku. Aj na zadnej opierke sú profilované priečky. Lavica je zafarbená okrovou farbou.

Stolce

Väčšina stolcov je umiestnená vo vysunutých expozíciách. Sú rôzneho tvaru a veľkosti. Stolce – stolčeky na žrdkových nohách sú staršie (polovica 20. storočia).

Sú rôznej výšky a jednoduchej konštrukcie. Väčšinou sú tmavej farby a na mnohých je na sedacej časti otvor na uchytenie. Pochádzajú z lokalít Levice, Bohunice, Brhlovce a Pečenice. Stolček z Bohuníc má kratšie strany sedacej časti zdobené jemnými oblúčkami a na spodnej strane sedacej časti je vyrytý rok 1940.

V múzeu sa nachádzajú aj stolce – šamlíky so šikmo i rovno vsadenými doskovými nohami, ktoré môžu byť ozdobené profilovaním. Šamlíky z Bátoviec a Bohuníc majú šikmo vsadené nezdobené nohy a sú natreté okrovou farbou. Biely šamlík z Brhloviec je novší, nohy zdobené profilovaním má vsadené kolmo na sedaciu časť.

Stolce – hokerlíky sú vysoké ako stoličky, no nemajú operadlá.

Stoja na štyroch hranolovitých nohách a boli súčasťou novej kuchyne. Štyri natreté bielou olejovou farbou pochádzajú z Brhloviec. Aj hokerlíky z Levíc sú biele, no sú kombinované s červenou farbou a tvoria súčasť už spomínaného kuchynského kompletu. Z Pukanca pochádzajú dva stolce v prírodnej farbe dreva, pričom jeden z nich je veľmi zaujímavý svojou nezvyčajnou konštrukciou.

Stolec z Pukanca, polovica 20. storočia

Foto: Z. Ivanická.

Stoličky

Väčšina stoličiek vo fonde pochádza z 20. storočia. Výnimkou sú dve stoličky z Nécseyovských zbierok², ktoré môžeme datovať do 19. storočia. Ich pôvod nie je známy. Sú to masívne stoličky, stojace na pevných šikmo osadených palicových nohách, ktoré vychádzajú zo sedacej časti. Tá je tvarovaná, vzadu je užšia a postupne prechádza oblúkom do prednej, širšej časti. Operadlo je ozdobne profilované so srdcovým výrezom v hornej časti a je vsadené do sedadla. Ostatné stoličky pochádzajú z lokalít Bohunice, Tekovský Hrádok a Kalinčiakovo. Sú to prevažne remeselnícke výrobky, s hranatými nohami umiestnenými na krajoch sedacej časti. Zadné nohy prechádzajú do operadla rôzneho tvaru. Výnimkou sú thonetové stoličky továrenskej výroby z ohýbaného dreva.

² Štefan Nécsey daroval svoju rozsiahlu zbierku mestu Levice, a to pod podmienkou založenia múzea. Stalo sa tak v roku 1927.

Odkladací nábytok

Z odkladacieho nábytku sa vo fonde múzea nachádzajú: jedna žrdka, 13 políc, 7 vešiakov, 3 almary, 11 truhlíc na potraviny, 13 truhlíc na šaty, 10 skriň a 7 kredencov.

Žrdky, vešiaky, police a kredence

Najjednoduchším odkladacím nábytkom, ktorý sa vo fonde múzea nachádza, sú držiaky na žrdku z Bohunic. V spodnej časti, kde cez ne prechádza žrdka, sú širšie a majú šesťuholníkový tvar. Tvoria súčasť zariadenia izbičky starého domu v expozícii v Brhlovciach.

Na odkladanie a vešanie slúžili aj rôzne police a vešiaky. Drevené i drôtené vešiaky s rôznym počtom háčikov pochádzajú z lokalít Brhlovce, Bohunice, Mochovce, Devičie, Starý Hrádok, Tekovský Hrádok, Levice a Sazdice. Krátke police s ozdobne profilovanou prednou lištou pripevnenou na doske, prípadne aj s háčikmi na zavesenie hrnčiek pochádzajú z Mochoviec. Z Tekovského Hrádku pochádza krátka polica s profilovaným zábradlím a malou poličkou pod vrchnou policou. Takéto, no dlhé police so zábradlím i bez neho, s háčikmi či poličkou pod hlavnou policou, pochádzajú z lokalít Bohunice, Tekovský Hrádok, Malý Kiar i Mochovce. Všetky doteraz spomínané police sa pripevňovali v interiéri domu na stenu, v pitvore aj na drevený mandrholec. Voľne stojace viacúrovňové police sa používali v kuchyniach na odkladanie riadu. V zbierkach máme len jednu takúto policu z Brhloviec a je umiestnená v letnej kuchyni vo vysunutej expozícii v tej istej obci. Tvoria ju tri police a bočné dosky sú navrchu šikmo zrezané a spojené tenkou lištou. Do tejto skupiny som zaradila i vodové lavičky, keďže neslúžili na sedenie, ale na odkladanie vedra s vodou. Stoja na doskových nohách a pod vrchnou doskou je umiestnená ďalšia doska na odkladanie. Dve novšie lavičky sú z Brhloviec, kde sú aj umiestnené. Jedna z nich je súčasťou kuchynského kompletu a má doskové nohy vpredu ozdobne profilované. Tretia lavička je z Bohunic, je staršia a prednú lištu má podobne ako pri lavičiach ozdobne profilovanú. Je umiestnená vo vysunutej expozícii v lokalite pôvodu. Štvrtá lavička pochádza z Tekovského Hrádku. Doskové nohy sú z prednej strany ozdobne profilované so šikmými podperami. Ďalším vývojovým stupňom vodovej lavičky je vodová skrinka, ktorá pochádza z mestského prostredia a je súčasťou už spomínaného meštianskeho kuchynského kompletu z prvej štvrtiny 20. storočia.

Z mestského prostredia prenikli na dedinu i kredence. V zbierkach múzea sa

*Stolička so srdcovým výrezom, 19. storočie
Foto: Z. Ivanická.*

nachádza iba jeden jednodielny policový kredenc, pochádzajúci z Tekovského Hrádku. Môžeme ho zaradiť na prelom 19. – 20. storočia. Jeho spodnú časť tvorí nízka a široká skrinka s jednokrídlovými dverami. Nad ňou je priestor pre tri police. Vrch kredenca je doplnený ozdobnou ohrádkou z troch strán s profilovanými priečkami. Z tejto lokality pochádza aj dvojdielny kredenc z približne rovnakého obdobia. Spodná časť stojí na profilovaných doskových nohách, ktoré prechádzajú do bokov kredenca. Priestor vo vnútri je rozdelený policou na dve časti, nad policou sa nachádza krátka a plytká polička. Kredenc je uzavretý plnými dvojkrídlovými dverami so zámkom. Pod vrchnou lištou je zdobený plastickým dekórom. Vrchná časť taktiež stojí na profilovaných nohách. Profilovaná je aj spodná lišta pod dvojkrídlovými dverami, vyplnenými priečne sa krížujúcimi lištami. Aj táto vrchná časť má vo vnútri umiestnenú jednu policu. Ďalšie kredence pochádzajú z Veľkých Kozmáloviec, Brhloviec a z Levíc. Kredenc z Veľkých Kozmáloviec môžeme datovať do prvej tretiny 20. storočia. Je jednodielny, spodnú skrinkovú časť má uzavretú plnými dvojkrídlovými dverami. Nad vrchnou časťou, ktorá je uzavretá presklenými dvojkrídlovými dvierkami, je ozdobne profilovaný nadstavec. Do prvej štvrtiny 20. storočia môžeme zaradiť kredenc z Levíc, z už spomínaného kuchynského kompletu. Je dvojdielny, policová časť spodného dielu je uzavretá plnými dvojkrídlovými dverami, nad ňou sú dve zásuvky. Vrchný diel má boky zdobené priečkami, na ktorých je policová časť s presklenými dvojkrídlovými dverami. Podobné sú aj kredence z Brhloviec. Tiež majú spodnú časť uzatvorenú plnými a vrchnú presklenými dverami. Úložný priestor je doplnený zásuvkami, pričom jeden z kredencov má dve väčšie zásuvky nad spodnými dvierkami a druhý má okrem takých aj tri menšie, pod vrchnými dvierkami. Tieto dva posledné kredence môžeme zaradiť do polovice 20. storočia.

*Almara zo Šiah, koniec 19. storočia
Foto: Z. Ivanická.*

Almary

Tri rohové skrinky – almary pochádzajú z lokalít Šahy, Devičie a Krškany. Skrinka zo Šiah ako jediná stojí na nohách, má skôr trojuholníkový pôdorys a väčšie štvorcové dvere. Ostatné dve majú päťuholníkový pôdorys a úzke obdĺžnikové dvierka. Almara z Krškán má vrchnú lištu ozdobenú zábradlím. Je zdobená vpredu po oboch krajoch a na dverách plastickou výzdobou. Všetky almary môžeme zaradiť na koniec 19. storočia.

Truhlice na potraviny

Najväčší počet truhlice v múzeu predstavujú tie, ktoré slúžili na úschovu potravy a poľnohospodárskych produktov (obilia alebo múky). Súseky majú hranolovité nohy, ktoré zároveň tvoria aj rohy truhlice a sú do nich povkladané dosky, tvoriace steny. Zapadajú do seba ako šindle. Touto technikou sú zhotovené aj vrchnáky, ktoré sú viac či menej vypuklé. Väčšina súsekov je bez výzdoby, iba súseky z Pukanca sú zdobené rytým geometrickým dekórom a súsek z Novej Bane je okrem rytého geometrického dekóru aj maľovaný. Ostatné súseky pochádzajú z obcí Devičie, Čankov, Tekovský Hrádok, Dolné Semerovce a Levice. Truhlica s rovným vrchnákom pochádza z Brhloviec. Zvonku sa podobá truhliciam na šaty, len nie je zdobená. Vo vnútri je delená priečkami. Zo Sazdic pochádza jediná nízka a dlhá, vo vnútri delená truhlica na potraviny. Tvorí súčasť zariadenia pitvora v expozícii v Brhlovcach. Z Levíc pochádza truhlica na potraviny so šikmo posadeným vrchnákom, ktorej vnútorný priestor je rozdelený priečkou na dve časti. Na svojom pôvodnom mieste v mlynici vodného mlyna v Bohunicach ostala veľká truhlica na múku. Stojí na vyšších nohách a je otvorená.

Truhlica na šaty, bielizník, skriňa

K najzaujímavejším a najviac zdobeným kusom nábytku určite patria truhlice na šaty. Najcennejšie sú truhlice, do ktorých výzdoby je zakomponované aj ich datovanie. Najstaršou datovanou truhlicou je truhlica z Tekovského Hrádku. Stojí na širšom nízkom podstavci. Rastlinný ornament je sústredený na čelnej stene v priestore ohraničenom lištami. Okrem farebného maľovaného ornamentu je tam aj text: „ANNO 1775“. Celá truhlica je tmavohnedej farby. Druhá najstaršia truhlica je z neznámej lokality. Stojí na hranolovitých nohách. Čelná strana je ozdobnými lištami rozdelená na tri časti. Vo vonkajších poliach je maľovaný realistický rastlinný ornament. V strednom poli je nasledovný text: „Žofia Šandor, roku páne, 1807“. Truhlica je natretá modrozelenou farbou. Posledné dve datované truhlice pochádzajú z Devičia. Obe sú bez nôh, stoja len na podstavcoch. Staršia truhlica je natretá na tmavohnedo, na čelnej strane má namaľované tri kytice kvetov, medzi ktorými je umiestnené vročenie: 1835. Druhá je natretá sýtou modrou farbou. Na čelnej stene

*Maľovaná truhlica
z Tekovského Hrádku,
datovaná 1775,
Foto: J. Kassai.*

sú maľované dva štvorce a v každom z nich kruh. Okolo štvorcov a medzi nimi sú drobné biele kvietky. V strede kruhov je rok 1880.

Ďalšie truhlice, ktoré nie sú datované, sú zdobené kombináciou vyrezávaného a maľovaného rastlinného ornamentu. Niektoré sú celé natreté rovnakou farbou, no je pravdepodobné, že pôvodne boli aj viacfarebne maľované. Na truhliciach z Tekovského Hrádku a Ipeľského Sokolca môžeme vidieť spomínanú kombináciu vyrezaného a maľovaného ornamentu. Na prvej truhlici je znázornený tulipán. Tulipán je znázornený tiež na truhliciach z Kubáňova a Mochoviec, no aj na truhlici, ktorej lokalitu nepoznáme. Na dvoch truhliciach z tejto kolekcie je v dolnej časti profilovanou lištou naznačená jedna zásuvka. Ďalšie dve, z Mochoviec a Starého Tekova, tam zásuvku aj skutočne majú. Truhlica so zásuvkou – fiokom zo Starého Tekova je datovaná rokom 1896. Je zakomponovaný do výzdoby na čelnej stene i na vrchnáku. Je to jediná fládovaná truhlica v tejto kolekcii.

Medzistupňom medzi truhlicami a skriňami je bielizník – fioková kasňa. Vo fonde múzea sa nachádzajú dva takéto bielizníky, ktoré môžeme zaradiť do prvej štvrtiny 20. storočia. Ten, čo pochádza z Tekovského Hrádku, má tri zásuvky. Čelnú stranu má po obvode zdobenú plastickým rastlinným a geometrickým ornamentom. Na zásuvkách je rytý rastlinný ornament a pravdepodobne druhotne majiteľkou nanesený taktiež rastlinný ornament pod zámku. Druhý bielizník je z Hronských Kosíh. Je zdobený plastickým rastlinným a geometrickým ornamentom, po stranách sú zvončeky. Na štyroch zásuvkách je rytý rastlinný ornament. K tomuto bielizníku patrí tiež skriňa, ktorá je zdobená rovnakým ornamentom. Dvojkridlové dvere sú z dvoch tretín vyplnené drevom a jedna tretina je presklená. Pod nimi sa nachádza jedna zásuvka.

Všetky skrine, okrem jednej, môžeme datovať do začiatku až do polovice 20. storočia. Do začiatku až prvej štvrtiny 20. storočia môžeme datovať skrine z Pečeníc, Zvolena a už spomínanú skriňu z Hronských Kosíh. Kvôli zariadeniu vysunutej expozície vodného mlyna v Bohuniciach boli vo Zvolene kúpené 2 skrine spolu s 2 posteľami, 2 nočnými stolíkmi, zrkad-

*Maľovaná skriňa,
datovaná 1673,
Foto: Z. Ivanická.*

lom, stolom a 4 stoličkami. Bohužiaľ, v súčasnosti sa tam nachádzajú len skrine a posteľ, zvyšok bol odcudzený neznámym páchatelom. Ďalšie skrine pochádzajú z Brhloviec priamo z usadlosti, v ktorej je zariadená vysunutá expozícia Tekovského múzea a kde sú umiestnené do súčasnosti. Patria k spálňovým kompletom. Zo 40. rokov 20. storočia pochádza okrový spálňový komplet, ktorého súčasťou sú okrem dvoch skrií aj dve posteľe a stôl. Boli vyrobené stolárom v Pukanci. Z 50. rokov 20. storočia pochádza spálňový komplet vyrobený v nábytkovej továrni v Leviciach, povrch má dyhovaný (Holbová, verb. kom.). Súčasťou kompletu sú aj dve posteľe, dva nočné stolíky, menší stolík, dve kreslá a toaletný stolík so zrkadlom.

Najstaršia skriňa, vlastne len jej dvere, majú vrch tvarovaný do oblúka. Sú čiernej farby s maľovaným viacfarebným rastlinným ornamentom, s textom a datovaním 1673. Ornament je sústredený do obdĺžnikov a kruhov.

Lôžkový nábytok

V kolekcii ľudového nábytku sa nachádza 14 postelí, z toho 2 stolové, 1 rozťahovacia a 1 ležadlo. Okrem postelí zo spálňových kompletov sa v múzeu nachádzajú aj posteľe staršie, so zdobeným čelom. Takýmito sú už spomínané posteľe zo Zvolena, aj posteľe zo Starého Tekova a Bohuníc. Stolové posteľe pochádzajú z lokalít Dudince a Bohunice. Cez deň slúžili ako stôl, na noc sa rozťahli a spalo sa v podstate v podstolí. Detská dvojdielna rozťahovacia posteľ je z Tekovskej Breznice. Ako dieťa rástlo, posteľ sa viac vyťahovala. Z Kozároviec pochádza prenosné drevené ležadlo s lubovým výpletom. Slúžilo na spanie ako príležitostné lôžko.

Detský nábytok

Do kolekcie nábytku patrí aj detský nábytok, z ktorého sú počtom kusov najviac zastúpené kolisky. Prevažujú kolisky na pevných podnožiach. Sú z lokalít Levice, Starý Tekov, Bohunice, Mochovce, Malý Kiar a Kozárovce. Takmer všetky sú prírodnej farby dreva, iba jedna kolíska (Levice) je natretá bielou farbou. Z Levíc pochádza (majitelia si ju priniesli z Oravy) aj zavesená kolíska na drevenej konštrukcii. Pohyblivá časť má tvar pozdĺžne zrezaného valca a jej steny tvoria pozdĺžne latky s medzerami medzi sebou. Takýto tvar kolisky je pre náš región netypický.

Menej zastúpený je ostatný detský nábytok, ako detské stolíky, sedačky, stojaky a beháre. Stolíky sú zmenšeniny

*Kolíska – belčov z Bohuníc,
datovaná 1886,
Foto.: P. Pleva.*

veľkých kusov tohto typu nábytku. V zbierke máme drevenú stoličku z Kalinčiakova a skladaciu stoličku z Krupiny. Sedačka z Mochoviec má na pravej strane vypálený monogram „CzGy“. Sedačka v tvare hojdačky pochádza z Tekovského Hrádku. Z Čankova pochádza vyšší štvorcový stolec s kruhovým otvorom, ktorý slúžil na státie pre dieťa. Zaujímavé sú stojaky – beháre z Mochoviec, ktoré majú navrchu obdĺžnikový rám s drážkou a v ňom umiestnenú štvorcovú dosku s kruhovým otvorom. Jeden stojí na šikmých palicových nohách, druhý má rovno osadené hranolové nohy a k nim niekoľko centimetrov nad zemou upevnenú dosku, aby dieťa nestálo, respektíve nechodilo po zemi. Ďalšie tri beháre sú konštrukčne odlišné od predošlých. Spodná časť má tvar písmena „T“ s kolieskami na každom konci. Do nej je na paliaciach umiestnených bližšie či ďalej od seba vsadená rukoväť. Tieto beháre sú z lokalít Levice, Brhlovce a Malý Kiar.

Aj napriek nerovnomernému lokalitnému zastúpeniu ľudového nábytku v Tekovskom múzeu v Leviciach, obsahuje táto kolekcia všetky druhy ľudového nábytku, používaného v danom regióne. Časť nábytku je vystavená vo vysunutých expozíciách múzea. V expozícii Skalné obydlia v Brhlovciach sa nachádza pôvodný nábytok v izbách a kuchyni novšieho domu i v letnej kuchyni v skale. Bol odkúpený od bývalých vlastníkov tejto usadlosti. Ďalšia časť nábytku v tejto expozícii pochádza z inej usadlosti v Brhlovciach. Zariadenie pitvora a izbičky v starom dome pochádza z iných lokalít. V Bohuniciach bola situácia pri kúpe vodného mlyna iná. Pôvodní majitelia si odniesli svoj nábytok a obytná časť mlyna sa musela zariadiť iným nábytkom. Zvyšok nábytku je umiestnený v dvoch depozitároch múzea a len zlomok je vystavený v stálej expozícii venovanej ľudovému odevu a šperku.

Behár z Mochoviec, polovica 20. storočia, Foto: Z. Ivanická.

LITERATÚRA

DANO, J., 2002: Medzníky v histórii Tekovského múzea v Leviciach. In: DANO, J. & SMETANA, V. (eds.): Múzeum v premenách času. Tekovské múzeum Levice, s. 3 – 7.

VALENTOVÁ, V., 1988: Interiér obydliia. In: Botík, J. (ed.): Hont. Krajské osvetové stredisko, Banská Bystrica, s. 341 – 391.

INFORMÁTORI

PhDr. Katarína Holbová, etnografka Tekovského múzea v Leviciach v rokoch 1973 – 2006.